

KADIN VE TOPLUM

DEĞİŞEN ROLLER, İLİŞKİLER, SONUÇLAR

Editor

F. Gökçen ÇETİN CAN

ORION

KADIN VE TOPLUM

Değişen Roller, İlişkiler, Sonuçlar

Editör
Dr. F. Gökçen ÇETİN CAN

Ekim 2022 - Ankara

ORİON KİTABEVİ
ISBN: 978-625-8226-06-5
© Orion Kitabevi, Ekim 2022
Tüm hakları saklıdır.
Kadın ve Toplum:
Değişen Roller, İlişkiler, Sonuçlar

Editör
F. Gökçen ÇETİN CAN

Tasarım
Emre TURKU

Baskı
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanay, Ticaret A.Ş.
Beytepe Köy Yolu, No: 3, 06800 Bilkent - Çankaya / ANKARA
Matbaa Sertifika No: 46519

ORİON Kitabevi
Kültür Mahallesi Ataç Sokak No:71/D Kızılay/ANKARA
Tel: 0 312 417 78 35
orionkitabevi@gmail.com
www.orionkitabevi.com.tr - orion@orionkitabevi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11

**Kadının Toplumsal/Siyasal Anlamını Biçimlendiren Kaynaklar:
Batı Siyasî Düşüncesinde Kadına Yüklenen Rol(ler) ve Statü(ler) 15**
Metin ÖZKAN

Kadın ve İdeoloji 47
Fatih YILDIZ

Siyasi ve Kuramsal Yansımalarıyla Britanya Süfrajyet Hareketi 77
Osman ERCAN

Erken Cumhuriyet Döneminde “Yeni Kadın” İdeali 97
F. Gökçen ÇETİN CAN

Kadınların İsyanı Olarak Edebiyat: Nezihe Muhiddin ve Suat Derviş 113
Belma TOKUROĞLU

Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın ve İstihdam 131
Gülşen ÇETİN AYDIN & Serpil AYTAÇ

**Çalışan Kadının Performansı Hakkında Mitolojik Tespitler:
Yönetim Sendromları Üzerine Bir Değerlendirme 161**
Mehtap ARACI KAZICI

Girişimsel Pazarlama ve Kadın Girişimciliği 201
Aybüke YALÇIN

**Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde Girişimci Kadınların
Finansman Olanakları: Kosgeb Üzerine Bir Değerlendirme 229**
Özlem EREN

**Türkiye’de Kadın Halkla İlişkiler Uygulayıcılarının Rollerini:
Üniversitelerde Çalışan Kadın Halkla İlişkiler Uygulayıcılarına
Yönelik İçerik Analizi 251**
Nuray YILMAZ SERT & Pınar GÜNER KOÇAK

**Suç, Şiddet ve İnsan Hakları Kavramları Çerçevesinde
Kadın ve Güvenlik 299**
Ozan KAVSIRACI

Terörizm, Terörle Mücadele ve Kadın 319
Oğuzhan YANARIŞIK

Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Kadın Göçmenler 341
İbrahim İRDEM & Umutcan DEMİRKAN

Terörizm, Terörle Mücadele ve Kadın

*Oğuzhan YANARIŞIK**

Giriş

Bilim insanları, politika analistleri, kanun uygulayıcılar, ulusal hükümetler ve uluslararası kurumlar on yıllardır terörizmi tanımlamak ve kimin terörist olduğunu belirlemek için mücadele etmektedir. 1937 yılında Milletler Cemiyeti, terörü bir devlete karşı yöneltilen ve belirli kişilerin veya bir grup kişinin veya genel kamuoyunun zihninde bir terör durumu oluşturmayı amaçlayan tüm suç eylemleri olarak tanımlamıştır. Onun halefi olan Birleşmiş Milletler (BM), çoğu ulus-devlet terörizm tanımını onaylamak konusunda isteksiz olduğundan, bir uzlaşma oluşturma mücadelesini sürdürmektedir. Terörizm veya teröristlerin tanımı konusunda evrensel bir fikir birliği yoktur. Muhtemelen, “hiçbir terör tanımı, tarih boyunca ortaya çıkmış tüm terör çeşitlerini kapsayamaz” (Laqueur, 1977: 7). Bununla birlikte, BM, belirli terör suçlarını tanımlayan çok sayıda uluslararası sözleşme üzerinde anlaşmaya varmıştır. Güvenlik Konseyi, terörle mücadele kurumları kurarak ve özel terörle mücadele tedbirleri uygulayarak teröre karşı önlemler almıştır. Ayrıca, BM Genel Kurulu terörle mücadele konusunda çeşitli stratejiler benimsemiştir.

Devletler, devlet başkanları, ordular, uluslararası örgütler, küresel kapitalistler ve ulus-ötesi terör örgütleri uluslararası çatışmalarda genellikle

* Dr. Öğretim Üyesi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik A.B.D., yanarisik@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3442-4779

en önemli aktörler olarak kabul edilmektedir. Kadınlar ise aktör olarak ele alındıklarında (ki eğer alınırlarsa) genellikle etken değil, edilgen aktörler olarak ele alınmaktadır. Örneğin, 11 Eylül terör saldırıları sonrası ABD'nin ilan ettiği Teröre Karşı Savaş (War on Terror) söz konusu olduğunda kadınlar saldırılardaki zayıatlar, askerlerin anneleri, baskıcı diktatörlerin kurbanları ve savaş sonrasında hayatlarını yeniden inşa eden dullar olarak tasvir edilmişlerdir (Hunt ve Rygiel, 2008: 1). Birçok insan, kadınların bilinçli olarak kendi iradeleriyle terörizme katılmayı seçemeyeceklerini varsaymıştır. Temel varsayım, bir erkeğin ona bunu yaptırdığıdır (Bloom, 2011: ix). Kadınlar, ABD ordusundaki kadın askerler gibi daha geleneksel uluslararası aktörler olarak tasvir edildiklerinde bile cinsiyetleri genellikle siyasi rolleri tarafından örtülmüş veya onların muktedir uluslararası oyuncular olmadıklarını göstermek için kullanılmıştır. Uzun süredir şiddetli siyasi çatışmalarda aktif olmalarına rağmen, geleneksel savaş gibi, terörizm de kadınlardan çok erkeklerle ilişkilendirilmektedir. Gerçekten de kadınlar, siyasi terörün en erken tezahürlerinden biri olan Fransız Devrimi'nde merkezi bir rol oynamış ve tarih boyunca diğer terörist hareketlere katılmışlardır. Ancak şunu da vurgulamak gerekir ki kadınların terör örgütlerine katılım düzeyleri önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

Birçok devlet uzun süredir terörist, isyancı, devlet dışı veya paramiliter unsurlar olarak nitelendirilen şiddet içeren aktörlerin ortaya çıkardığı zorluklarla mücadele etmektedir. Feminist bir perspektiften bakıldığında, terörizm ve terörle mücadelenin ana akım feminist teoride uzun süredir marjinal bir ilgi alanı olarak kaldığı söylenebilir. Bunun nedeni, kısmen, silahlı çatışma ve savaşın düzenlenmesinde kadınların seslerinin kısık kalmasıdır. Ayrıca, Homeros'un savaşı "erkeklerin öldürmesi ve erkeklerin öldürülmesi" şeklinde tarif etmesinde görüldüğü üzere, kadınların savaş bölgesinden dışlanmasıdır (Gaca, 2011: 76). Özellikle hukuk alanında, erkekler ulusal güvenlik söylemlerine çok daha hâkim bir pozisyonda olmuştur. Kadın akademisyenler, devletlerin şiddet içeren meydan okuyuculara nasıl tepki verdiği konusunda genel olarak feminist bir bakış açısı ortaya koymamışlardır. Dahası, hukukun terörizme karşı bir yönetim aracı olarak kullanılmasından kaynaklanan yasal açmazlar, genel olarak feminist bir tepki görmemiştir (Aoláin, 2013: 230).

Feminist kuramın sıklıkla altını çizdiği üzere, cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) birbirinden oldukça farklı kavramlardır. Biyolojik erkeklik veya dişilik kişinin cinsiyetini; toplumsal cinsiyet ise biyolojik olarak erkek veya dişi olarak sınıflandırılabilen kişilerin cinsiyetlerine göre sahip olması beklenen özellikleri ifade etmektedir. Başka bir deyişle toplumsal cinsiyetler, 'erkek olma' veya 'kadın olma' beklentileriyle ilişkilendirilen özelliklerdir. O halde toplumsal cinsiyet, erkekliği ve kadınlığı meydana getiren ve toplumsal olarak üretilmiş davranışsal beklentileri, klişeleri ve kuralları tanımlamaktadır. Sosyal olarak inşa edilmiş bu farklılıklar öznelerarasıdır ve kasıtlı olarak manipüle edildiklerinde veya değişen sosyal normlardan etkilendiklerinde sürekli olarak gelişmektedir. Feminist akademisyenler, erkeklikler ve kadınlık arasındaki toplumsal farklılıkların doğal olmadığını ve cinsiyete dayalı gücü somutlaştırdığını savunmaktadır. Toplumsal cinsiyeti toplumsal bir inşa olarak görmek, onun gerçek olmadığı ya da toplumsal ve siyasal yaşamda yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Tam aksine, toplumsal bir yapı olarak cinsiyet, insanların hayatlarını nasıl geçirdiklerinin çok önemli bir unsurudur. Toplumsal cinsiyet analizi, küresel siyasette toplumsal cinsiyetçiliklerin etkilerini belirlemek ve keşfetmekle ilgilenmektedir. Toplumsal cinsiyet ilişkileri terör örgütlerinin üyeleri arasında, terör örgütleri ile hedef kitleleri arasında, terör örgütleri ile devletler arasında ve devletler arasında da gerçekleşmektedir.

Örneğin, dünyada çeşitli aşırılıkçı gruplar stratejik avantajlar elde etmek için kadınları istismar etmektedir. Yeni teknolojiler, daha sofistike erişime izin vererek, daha fazla kadının radikalleşmesine imkân tanımaktadır. Terörist örgütler, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini istismar ederek, kadınları saflarına çekebilmektedir. Kadınlar, militan olarak doğrudan terör örgütlerine katılabildikleri gibi; bağış toplama, militan devşirme, propaganda yapma gibi operasyonel başarı için kritik olan çok sayıda başka rolleri de üstlenebilmektedir. Terör örgütlerinde terörle bağlantılı suçlara karışan kadınların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ayrıca birçok terör örgütü kadınları ikinci sınıf vatandaş olarak nitelendiren ideolojileri savunmaktadır. Bu örgütler, insanlara boyun eğdirmek, onları terörize etmek, sivilleri stratejik alanlardan uzaklaştırmak, militanları arasında birliği sağlamak ve hatta insan ticareti yoluyla gelir elde etmek için cinsel şiddete başvurmaktadır.

Kadın haklarının bastırılması ve onların işgücünün istismar edilmesi uygulaması sıklıkla görülmektedir.

Bütün bunların yanında, kadınlar terörle mücadele konusunda da önemli görevler üstlenmektedir. Geçmişte öncelikle erkeklerle destek rolü oynasalar da özellikle son yıllarda giderek artan bir şekilde hem terör örgütlerinde hem de güvenlik sektöründe kadınlar daha aktif roller oynamaktadır. Fakat halen kadınlar terörle mücadele uygulamalarına hâkim olan güvenlik sektöründe gerektiği gibi ve yeterli oranda temsile sahip değildirler. Ayrıca, Birleşmiş Milletler ve ulusal terörle mücadele çabalarına toplumsal cinsiyet boyutunu ekleme konusunda önemli eksiklikler bulunmaktadır. Kitabın bu bölümü hem terörizm hem de terörle mücadele konusunda kadının rolüne odaklanarak, literatüre bu anlamda katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Terör, Radikalleşme ve Kadın

Kadınların terörizm ile irtibatı terörizmin tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Dünyanın her yerinde teröre karışan kadınlar bunu çok farklı nedenlerle yapmaktadırlar. Farklı kültürlerden gelmekte ve farklı deneyimlere sahip olmaktadır. Yine de kadınlarla ilgili literatüre bakıldığında, homojen bir grup oldukları sanılabilir (Talbot, 2001: 166). Geçmişte, kadınlar ağırlıklı olarak kuryelik, güvenli evlerin bakımı veya istihbarat toplamaya yardımcı olmak gibi destekleyici roller üstlenmişlerdir. Hem sayıları hem de grubun faaliyetlerine ve politikalarına yaptıkları katkılar açısından önemli oldukları örgütlerde bile kadınlar, erkek militanlardan çok daha zayıf bir etkiye sahip olmuşlardır. Son dönemde bu durum değişmekte ve kadınlar terör örgütlerinde daha etkin roller oynamaktadır. Kadınların terörizme katılımı her geçen gün genel olarak artmaktadır. Örneğin, kadınların intihar bombalamalarına katılımı, otuz yıl önce neredeyse hiç duyulmamış bir durumken, mevcut küresel siyasi arenada bir ölçüde olağan hale gelmiştir.

Kadınlar ABD'deki Ku Klux Klan'dan Almanya'daki Baader-Meinhof çetesine; radikal köktenci El-Kaide'den seküler PKK/YPG'ye kadar birbirinden farklı birçok terör örgütünün parçası olarak, modern tarihte çeşitli kapasitelerde terör eylemlerine katılmışlardır. Kuzey İrlanda'daki Birleşik Krallık taraftarları dışında Batı Avrupa'daki her terör örgütü kadın militanları kullanmıştır (Talbot, 2004). Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'ndeki (FARC)

teröristlerin üçte biri kadınlardan oluşmuştur. 1960'lar ve 1970'lerdeki İtalyan teröristlerin %20'sini kadınlar teşkil etmiştir. Çok sayıda kadından oluşan terör örgütleri arasında Sri Lanka'daki Tamil Kaplanları (LTTE), Peru'daki Sendero Luminoso (Aydınlık Yol) ve İspanya ve Fransa'daki Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA) gibi örgütler yer almıştır.

Kadınlar, Almanya'daki Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) ve İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) gibi bazı terör gruplarında liderlik pozisyonuna yükselmişlerdir. Örneğin, 2009'daki kesin yenilgisine kadar geçen 40 yıllık süreçte 40 bin sivilinin hayatını kaybetmesine ve binlerce sivilinin evlerinden sürülmesine sebep olan Sri Lanka'daki ayrılıkçı Tamil Kaplanları (Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları) terör örgütü, kadınları agresif bir şekilde mücadele kadrolarına dahil etmiştir (Samarasinghe, 1996: 213). Başlangıçta kadınlar sadece propaganda yapma, bilgi ve istihbarat toplama, tıbbi bakım yapma, para ve üye toplama gibi faaliyetlerde yer almışlardır. Ancak kısa süre sonra askeri eğitim de alarak savaşa doğrudan katılmışlardır. Tamil Kaplanları örgütü, kendisini yalnızca Sri Lanka devletinden bağımsızlığı değil, aynı zamanda Tamil toplumu içinde yaygın bir değişimi arayan devrimci bir hareket olarak sunmuştur. Bu noktada, kadın-erkek eşitliği konusundaki ısrarı ve kast ayrımcılığının ortadan kaldırılması, örgütün programının ayrılmaz bir parçası olarak gösterilmiştir (Alison, 2011: 134). Örgütün kadınları aktif kullanım politikasında, yetersiz sayıda erkek militan olması nedeniyle daha fazla savaşıya duyulan stratejik bir ihtiyacın, örgütün herkesi kapsayan bir kitlesel toplumsal hareket olduğunu göstermeye yönelik ideolojik ihtiyacının ve genç Tamil kadınlarından gelen talebin etkili olduğu söylenebilir.

Kadınların etkin olduğu bir diğer terör örgütü de ETA'dır. ETA geleneksel olarak Bask toplumunun ataerkil doğasını yansıtan erkek egemen bir örgüt olmasına rağmen, 1980'den sonra kadın sorunlarına daha duyarlı hale gelmiş ve kadınları örgüte entegre etmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği tartışmalarını kısmen kadınların liderlik pozisyonlarına gelmesi nedeniyle siyasi platformlarına dahil etmiştir. 2000 yılında kadınlar ETA'nın tarihinde ilk kez lider olmuştur. 2000 yılından 2004 yılına kadar kadar María Soledad Iparraguirre Genetxea, ortağı Mikel Albizu ile birlikte ETA'nın askeri lideri olmuştur. ETA üyeliği nedeniyle tutuklanan kadınların

yüzdesi 2000’li yıllarda istikrarlı bir şekilde artmıştır. 2002 yılında ETA’ya bağlı tutukluların sadece %12’si kadinken; 2009 yılına gelindiğinde bu rakam %25’e yaklaşmıştır. 2000’li yıllarda ETA, kadınları stratejik ve lojistik komite lideri ve aktif hizmet birimi liderleri olarak üst düzey pozisyonlara yerleştirmiştir (Poloni-Staudinger ve Ortals, 2013: 39-40).

Talbot medya ve akademik yayınlardaki kadın teröristlerin ortalama tasvirini şu şekilde özetlemektedir: (a) aşırılıkçı feminist; (b) yalnızca bir erkekle ilişki yoluyla terörizmle irtibatlı; (c) sadece terör örgütleri içinde destekleyici rollerde hareket eden; (d) zihinsel olarak yetersiz; (e) bir şekilde kadınsı olmayan veya bunların herhangi bir kombinasyonu (2001: 165). Kadın teröristlerin bu özel söylem içindeki temsilleri onları bir ikilem olarak sunma eğilimindedir. Bir kadın teröristin kimliği, birbirini dışlayan iki yarıya bölünmüştür; ya “kadın” ya da “terörist” olma özelliği vurgulanmaktadır. Ama asla iki özellik birlikte değildir.

Geleneksel olarak, kadınlar ile savaş veya şiddet birbiriyle ilişkilendirilmemektedir. Kadınların militan, terörist ya da intihar bombacısı olması, birçok kültürün yaygın kadınlık kavramlarının özüne aykırıdır. Çoğu kültürde ideal-tipik kadın, aile yapısının belkemiği, inancın savunucusu ve hayat verendir. Bu stereotipler, batı medyasında dünya çapındaki kültürlerdeki kadın terörist tasvirlerinde de tekrarlanmaktadır. Özellikle, “ister terörist, ister intihar bombacısı, isterse savaş suçlusu veya soykırım faili olsun; şiddet uygulayan kadınlar, kadınların savaştaki rollerine ve daha genel olarak toplumdaki rollerine ilişkin toplumsal cinsiyet klişelerine aykırı hareket etmektedir: yasaklanmış şiddet uygulayan kadınlar, savaşçıların düşmanlardan koruduğu barışçıl, savaşa karşı çıkan, muhafazakâr, erdemli ve ölçülü kadınlar değildirler. Bunun yerine, bu kadınların kendileri birer güvenlik tehdididir” (Sjoberg ve Gentry, 2007: 14). Dolayısıyla teröre bulaşan bir kadın, kadınların saf, masum ve şiddet içermeyen klişe beklentilerine aykırı hareket etmektedir.

Medya, genellikle kadınlar tarafından uygulanan şiddete sürpriz, sempati ve/veya annelik, acımasızlık, cinsellik ve/veya görünüş vurgusu ile tepki vermektedir. Kadınların şiddete başvurmadağı algısı nedeniyle şaşırtıcı görüldüğü için, kadınların saldırıları erkeklerin saldırılarından daha fazla

medyanın dikkatini çekmektedir. Medya genellikle erkeklerin kadın teröristleri manipüle ettiğini ve dolayısıyla sempati uyandırdığını varsaymaktadır. Medya ayrıca kadın teröristleri zihinsel olarak yetersiz, bir erkekle ilişki yoluyla eyleme geçmeye zorlanmış veya beyinleri yıkanmış kurbanlar olarak tasvir etmektedir (Poloni-Staudinger ve Ortals, 2013: 48-49). Zaman zaman kadın teröristler, erkek meslektaşlarından daha şiddetli, acımasız ve uzlaşmaz olarak da tasvir edilebilmektedir.

Gonzalez-Perez'in ifadesiyle, kadınlar küreselleşmeyi, emperyalizmi veya dış etkiyi hedefleyen uluslararası gündemi olan terör örgütlerine kıyasla, iç hedefleri benimseyen ve bir hükümete karşı hareket eden terörist gruplarda daha aktif olmakta ve çok daha yüksek seviyelerde yer almaktadır. Bunun nedeni, yerel terörist grupların kadın sorunlarını çözme konusunda mutlaka daha istekli olmaları değil; kadınların hiyerarşik statülerinde daha büyük bir değişim potansiyeli öngördükleri için yerel terör örgütlerine dahil olmayı seçmeleridir (2008: 1). Gonzalez-Perez ayrıca yerel terör örgütlerine mensup kadınların savaşçı ve baskın karakterler olarak faaliyet gösterdiğini; uluslararası terör örgütlerinde ise daha çok sempatzan ve casus gibi rollerde kaldığını vurgulamaktadır. Yerel terörist gruplardaki kadınlar, kendi devletlerinin iç yapılarına karşı çıkmakta ve buradaki ayrımcılığa ve dezavantaja meydan okumaktadır. Gelişme için daha fazla fırsat algıladıkça, kadınların harekete geçme ve yerel terörist grup hiyerarşisi içinde daha yüksek pozisyonlar arama olasılıkları da artmaktadır (2008: 122).

Terör örgütlerindeki kadınları anlamak üzere çeşitli akademik çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin, İtalya'daki belli başlı terör örgütleri üzerine araştırma yapan Neuburger ve Valentini, itirafçı olan örgüt üyeleri arasında kadınların sayısının erkeklerden çok daha az olduğunu tespit etmekte ve bu durumun şaşırtıcı olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü kadın algısını hâlâ sekillendiren toplumsal kültürel kalıp yargılar, kadınların erkeklere göre daha zayıf, eril evrenine bağımlı, tutarsız, mantıksız, içgüdüsel ve telkin edilebilir olduğunu öngörmektedir. Bu yüzden kadınların itirafçılığa, işbirlikçiliğe ve cezadan kaçınmaya daha yatkın olması beklenmektedir. Oysaki durum bu araştırma sonuçlarında oldukça farklıdır. Araştırmaya konu olan itirafçı örgüt üyeleri arasında kadınların sayısının erkeklerden çok daha az olmasını

silahlı eyleme katılan kadınların sayısının azlığı, itirafçı kadınların düşük profili, medyanın erkek itirafçılara odaklanması veya kadın kaynaklardan elde edilen bilgilerin önemsizliği gibi bazı değişik faktörlerle açıklamak mümkündür (1996: 3). Fakat, Neuburger ve Valentini 15.000 sayfalık veriyi inceledikleri çalışmalarında kadınların itirafçılığa karşı daha dirençli olduklarını öne sürmektedir (1996: 92-96).

Kadınlar bazı terör saldırısı türlerinde ön plana çıkabilmektedir. Örneğin intihar bombacısı olarak, vücutlarını bellerine sarılı patlayıcı madde için insan fünyesi olarak kullanarak çatışmalarda lider bir rol üstlenebilmektedir. Bilinen ilk kadın intihar bombacısı olan Sana'a Mehaydali, Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi'nin üyesi olan on yedi yaşındaki Lübnanlı bir kadındır. 1985'te İsrail'in Güney Lübnan'ı işgali sırasında Lübnan'ın Jezzine şehrinde bir İsrail konvoyunun yanında kendisini ve patlayıcılarla dolu bir aracı patlatarak; on iki İsrail askerinin ölümüne ve on İsrail askerinin yaralanmasına yol açmıştır. Bloom, 1980'lerden itibaren intihar bombacılığı yöntemini uygulayan dünyadaki yaklaşık 17 örgütün yarısından fazlasının kadın eylemcileri kullandığını ifade etmektedir. 1985 ila 2006 yılları arasında, 220'den fazla kadın intihar bombacısı olduğunu ve bunun toplam intihar bombacılarının yaklaşık yüzde 15'ini oluşturduğunu vurgulamaktadır (2007: 95). Her ne kadar ilk başlarda dini köktenci örgütler kadınları eylemlerinde kullanmaktan imtina etmiş olsa da ilerleyen süreçte hem dini köktenci hem de seküler örgütlerin yaygın olarak kadın intihar bombacısı kullanmaya başladığının altını çizmektedir.

İntihar bombacısı olan kadınların kişisel bir kaybın intikamını almak, aile adını kurtarmak, korunaklı bir monotonluk hayatından kaçmak, ün kazanmak ya da içinde yaşadıkları ataerkil toplumları dönüştürmek gibi çeşitli motivasyonları olabilmektedir (Bloom, 2007: 95-96). Kadınlar genellikle kişisel bir trajediye tepki olarak intihar bombacısı olurken; bazıları militan haline gelerek toplumlarının cinsiyet normlarını değiştirebileceklerine de inanabilmektedir. Oysa ki durum hiç de öyle olmamaktadır. Fanatizm ve terör örgütleri kadınlar için kurtuluş ve özgürlüğe yol açmamaktadır. İntihar bombalamalarına katılan kadınların genellikle sosyal açıdan en savunmasız olanlar arasında yer alması; yani dullar ve tecavüz kurbanları olması ma-

nidardır. Aslında, bu kadınlara devlet temsilcileri tarafından değil, teröristlerin kendileri tarafından tecavüz veya cinsel tacizde bulunmaktadır. Bu kadınlar bu şekilde damgalanmakta ve bu nedenle kolayca örgüte alınıp sömürülmektedir. Foden'in ifadesiyle, "bu kadınları ölüme gönderenler kadın haklarını hiç umursamamaktadırlar. Bu kadınların kişisel hayal kırıklıklarını kendi siyasi amaçları için istismar ederken, kadınların rolünü hayatın diğer alanlarında sınırlamaya devam etmektedirler" (2003).

Biri modern, diğeri geleneksel olmak üzere önemli ölçüde farklı dünyalar oluşturmaya çalışsalar da seküler ve dini köktenci terörizm, kadınların siyasi şiddete karışmasını meşru kılmak için benzer retorik stratejileri izlemektedir. Özellikle de 'şehitlik' retoriği bunların başında gelmektedir (Ness, 2008: 12). Hem seküler hem de dini köktenci örgütler için silahlı direnişe giren kadınlar, toplumsal düzene bir meydan okumayı temsil etmektedir. Bu nedenle, şiddet eylemlerinin meşru hale gelebilmesi için önce yeniden çerçevelenmeli veya retorik olarak yeniden paketlenmelidir. Ness'in ifadesiyle, seküler ve dini köktenci terör örgütleri, kültürel duyarlılıklara aykırı görünen yasak eylemlerden kaçınmak için, şiddet uygulayan kadınların davranışlarını üç şekilde yeniden çerçevelemektedir: Birincisi her iki grup da kadın davranışını umutsuz zamanlar için umutsuz önlemler olarak rasyonelleştirmektedir. İkincisi her iki grup da mevcut kadın militanların eylemlerini kendilerinden önce gelen kadın militanlar bağlamında tarihselleştirmektedir. Son olarak, kadın teröristi güzelliği, zekâsı veya dindarlığı nedeniyle hayranlık uyandıran bir düzeye yükselterek, bu tür eylemleri haklı çıkarmaya çalışmaktadır (2008: 29-30).

Terör Örgütlerinin Kadın Kurbanları

Terör örgütlerinin kadınlarla ilişkisi sadece kendi militanlarıyla olan irtibatıyla sınırlı değildir. Terör örgütleri ayrıca bazen doğrudan kadınları hedef almakta ve bu konuda çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Örneğin, kadın cinayetleri (*femicide*) doğrudan kadın ve kız çocukları hedef alan öldürmelerdir. Bu yöntem bazen terör örgütleri tarafından uygulanmaktadır. Örneğin, Meksika'da yirmi yıl içerisinde serbest ticaret bölgesinde çalışan yaklaşık 1000 kadın öldürülmüştür. Guatemala'da 2000 yılından sonra 3.800'den fazla kadın ve kız çocuğu öldürülmüş ve bu durum hükümeti Mart 2012'de

kadın cinayetleri üzerine özel bir birim kurmaya sevk etmiştir. Belirli eylemlerin nasıl terörizm olarak tanımlandığı ve neden bazı eylemlerin terörizm olarak tanımlanmadığı; kadına yönelik şiddetin ulusal güvenlik söylemlerinin tanımsal parametreleri içinde neden nadiren yer aldığı soruları önemlidir. Kadın cinayetlerini terörizm olarak yansıtan yakın tarihli bilimsel çalışmalar, siyasi bağlamları olan kasıtlı ve hedef gözetken kadın cinayetlerini terörizm söyleminin tanımsal sınırlarına girdiğini düşünmeye teşvik etmektedir (Kamp 2011: 56).

Tecavüz, şiddetli çatışmalar sırasında kadınlara karşı kullanılan en yaygın şiddet türüdür. Genellikle muhalifleri aşağılama, etnik olarak temizleme veya susturma stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından yaşanan çatışmalarda tecavüz vakaları sıkça yaşanmıştır. Bosna Hersek'te 10.000 ila 60.000 kadın Sırplar tarafından cinsel saldırıya uğramıştır (Sharlach, 2000: 96). Bu tecavüzler büyük oranda özel kamplarda ve gözaltı merkezlerinde meydana gelmiş; ayrıca Sırplar Müslüman köylerine girdiğinde de yaşanmıştır. 1994'teki Ruanda soykırımında 250,000 ila 500,000 tecavüz vakası yaşanmıştır. Bazı bölgelerde hayatta kalan bütün kadınlara tecavüz edilmiştir (Sharlach, 2000: 98). Sudan'ın batısındaki Darfur'da yaşanan çatışmalarda da cinsel istismar yaygın olarak görülmüştür. Bazı tahminlere göre, Darfur'daki kadınların %40'ı tecavüze uğramıştır. Bazı raporlara göre ise Darfurlu kadın ve kız çocuklarının tamamı cinsel istismara maruz kalmıştır (Robertson, 2008). Terör örgütleri de hedef gruplar üzerinde bu saldırı tekniğini kullanmaktan çekinmemektedir. Ayrıca terör örgütlerinin kendi üyeleri arasında da kadınların cinsel istismarı oldukça yaygındır.

Asit saldırıları, kadınların terör kurbanı olarak hedef alınmasının bir başka yoludur. Asit terörizmi, kurbanları cezalandırmak, öldürmek ve/veya şekillerini bozmak amacıyla asit içeren saldırılar olarak tanımlanmaktadır. Erkekler, evlilik tekliflerini kabul etmeyen veya eğitim almak isteyen kadınları yıldırma için de asit kullanabilmektedir. Bu şiddet faillerinden bazıları bir terör örgütüne katılma anlamında terörist olmasa da analiz edilmesi gereken yeni bir terörizm biçimini uygulamaktadır. Siyasi olması (kadınların kamusal alana girmesine izin vermemesi) ve belirli bir kitleyi (kadınları)

terörize etmek ve onlar üzerinde kontrol sağlamak amacıyla uygulanması bakımından dikkat çekmektedir (Poloni-Staudinger ve Ortbals, 2013: 30).

Ulusötesi teröristler, ayrıca rızaları olmadan kadınları eş olarak alarak mağdur edebilmektedir. Örneğin, Irak'taki isyanda savaşmak için yurt dışından gelen teröristler, yerel Iraklı kadınları, çoğu zaman kadınların iradesine karşı, gayri resmi nikah törenlerinde eş olarak almışlardır (Al Arabiya, 2010). Bu kadınların çocukları Irak toplumu ve hükümeti nezdinde gayrimişru sayıldığı için ve çocukları vatandaş olarak kabul edilmediği için büyük sorunlar yaşamaktadır. Bu sebeple bu kadınların yaşadığı mağduriyet uzun soluklu ve çözümsüz hale gelmektedir.

Terörle Mücadele ve Kadın

Geleneksel çalışmalarda, çatışmaların, terörizmin ve siyasi şiddetin etkinleştirilmesine ve sürdürülmesine kadınların katkısı büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Bunun en temel sebeplerinden biri kadınların genellikle erkeklerden daha barışçıl ve daha az saldırgan veya daha az savaşçı oldukları varsayımının oldukça yaygın olmasıdır. Bazen kadınlar, bu varsayımı ve beklentiye terör örgütlerindeki rollerini güçlendirmek için bir araç olarak kullanabilmektedir. Bu durum, onların işbirlikçi, muhbir, canlı kalkan, işe alımcı, cinsel internet yemi veya yıkım ve ölüm eylemlerinin failleri olarak hareket serbestilerini artırmaktadır. Bu basmakalıp algılar terörle mücadele yasalarının optimal uygulanmasını engelleyebilmektedir.

Buna ek olarak, kadınların genelde mağdur olduğuna dair yaygın görüş, kadınların gücünü ve failliğini açık veya örtülü olarak gözden kaçırma eğilimindedir. Bu kör nokta, kadınları homojen olarak güçsüz ya da örtük kurbanlar olarak gören ve böylece kadınların felaketlerin failleri olma ihtimalini dışlayan politikalar ve uygulamalar üretme eğilimindedir (Aoláin, 2013: 233). Buna karşılık, cinsiyetten bağımsız bir yaklaşım, kadınları eşit derecede şiddete yatkın olarak görmektedir. Böylece, etkinlik ve uygulama perspektifinden bakıldığında, terörle mücadele hükümlerinin daha geniş bir kapsamda uygulanmasını mümkün kılabilir.

Her ne kadar bazılarının abartılı ve hatta gülünç olduğunu düşünse de Georges-Abeyie, çok sık referans verilen çalışmasında, kadınların terörist

faaliyetlere neden katıldığına dair ortaya koyulan en yaygın açıklamaları şöyle sıralamaktadır: Devrimci ve terörist faaliyetler heyecan verir. Tehlike hem çekici hem de iticidir. Terörist şiddet, başlangıçta meşru görünebilecek nedenlere bağlıdır. Terör örgütleri liderlikte ve grubun politikalarını formüle etmede aktif bir rol sağlayarak beyaz erkek egemen dünyada bulunmayan veya son derece sınırlı olan fırsatlar sağlamaktadır. Terör örgütleri, mevcut erkek egemen şovenist adetlerin değişimini ve terk edilmesini önermektedir. Kadınların zayıf, destekleyici, itaatkâr, sessiz, düşük zekalı ve dürtüsel olduğuna dair geleneksel klişeler, birçok terör örgütünün felsefesinde yoktur. Terör örgütüne üyelik, aşırı feminist örgütlere üyeliğin doğal sonucudur. Kadınlar doğası gereği erkeklerden daha şiddetli ve tehlikelidir ve terör örgütleri bu eğilim için bir çıkış yolu sağlamaktadır. Kadınlar basmakalıp rolleri reddetmekte ve böylece devrimci ve terörist şiddeti içeren geleneksel erkek rollerini benimsemektedir. Aşırı cinsel özgürlükten ve özellikle ergenliğe erişmeden önce cinsel ilişkiye girmekten kaynaklanan hormonal bozukluklar bu kadınları etkilemektedir. Kadınlar için daha fazla adalet ve eşitlik eğilimi nedeniyle ekonomik, politik ve ailevi özgürlüğe erişmek önemli bir rol oynamaktadır. Doğal seçilimin devamı veya en uygun olanın hayatta kalması kuralı önemli bir etkiye sahiptir (1983: 77).

Politika yapıcılar arasındaki geleneksel görüş, kadın intihar bombacılarının terörist gruplarda tutarlı bir şekilde istihdam edilmesinin kaygı verici bir gelişme olduğudur. Çünkü hem güvenlik güçlerinin hem de genel olarak kamuoyunun kadınların intihar bombacısı olma kapasitelerini anlama ihtimalleri daha azdır. Ayrıca kadın intihar bombacısı kullanmaları bir ölçüde terör örgütlerinin çaresiz durumda olduğuna işaret etmektedir. Kadınların hassas alanlara daha fazla erişimleri olduğu ve saldırıları önemli şok değeri taşıdığı için, bazı durumlarda kadınların erkeklerden daha tehlikeli hale geldiği görülmektedir (Ali: 2005: 9-11).

Dünyada radikalleşme karşıtı önlemler, militarist ve zorlayıcı politikalarından uzaklaşmayı temsil ettikleri için genellikle olumlu bir adım olarak görülmektedir. Ancak yine de çoğu zaman kadınların failliğini ve haklarını gerçekleştirmeye zarar veren bir dizi cinsiyetçi mantığa dayanmaktadır. Radikalleşme karşıtı ve radikallikten arındırma üzerine yapılan bu tartışma-

larda kadınlar etkin değil edilgen aktörler olarak sunulmakta; bilme ve var olma biçimleri görmezden gelinmektedir. Bu politikalar, örtük olarak, 'kabul edilebilir' eril ve dişil davranışlar ve aile hayatı kavramları hakkındaki fikir-lere dayanmaktadır. Bu cinsiyetçi klişeler, kadın haklarının ve siyasi akti-vizmin tasavvur edildiğı söylemsel çerçeve için önemli çıkarımlara sahiptir.

Ayrıca, radikalleşme karşıtı önlemlerde kadınların güvenliğini göz ardı edilerek, kadın siyaseti resmi devlet koruması söylemlerinde bir yan unsur haline gelmektedir. Kadınların insan hakları sınırlı ölçüde dahil edildiğinde güvenlileştirilmekte ve devleti şefkatli ve babacan olarak meşrulaştırmak için kullanılan "özel bir durum" olarak dahil edilmektedir. Ancak kadınların bu katılımı, kadınların güvenliğinin başlı başına bir değerlendirmesinin so-nucu olmayıp; erkek akrabalarını etkileyebilecekleri ölçüde araçsal bir me-selede ortaya çıkmaktadır. Bu, kadınların devlet koruma önlemlerine karşı muhalefetini gayri meşrulaştırmaya hizmet emektedir. Kısacası, radikalleş-me karşıtı önlemleri destekleyen bu paternalizm ve annecilik mantıkları, her ne kadar anlaşılır olsa da devletin kadın haklarını gerçekleştirme kapa-sitesini ciddi şekilde sınırlandırmaktadır (Brown, 2013: 51).

Kadın teröristlerin sahip olduğı en önemli avantajlardan biri, potansiyel-lerinin inkâr edilmesi, küçümsenmesi ve göz ardı edilmesidir. Bunun sonucu olarak da neredeyse her zaman öngörülme-yen, hafife alınan ve oldukça etki-li olma fırsatı elde etmeleridir. Olası tehlikeleri öngörmek için terörle müca-dele çabalarının geçmişten ders almaya yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu çabalar kadın terörizmini engelleyemezse, kadın teröristlere karşı etkin bir şekilde mücadele etmek için hızlı bir adaptasyon gösterilmesi gerekmektedir. Cunningham bu konuda atılabilecek adımları şöyle sıralamaktadır:

Yerel, bölgesel ve uluslararası unsurlar arasındaki istihbarat iletişimi, kadınların çeşitli şiddet ortamlarına katılımını belirlemek, analiz etmek ve bunlara yanıt vermek için kesinlikle kritik öneme sahiptir. Şiddet içeren veya şiddet içermeye potansiyeli taşıyan ortamlarda ortaya çıkma ihtimali olan kadın katılımı vakalarını ve bu katılımın zaman içinde nasıl dönüştü-ğünü belirlemeye yönelik istihbarat çabaları özellikle yararlı olacaktır. Ayırı-ca, sınıflandırılmış ve sınıflandırılmamış bilgileri içeren *Uluslararası Kadın Terörizmi Veritabanı* oluşturulmalıdır. İletişim ve veriler genişledikçe, res-

mi ve akademik terörle mücadele uzmanlarının hem “asla” hem de “eğer” bileşenlerini içeren *Senaryo Geliştirme* çalışmalarına katılması zorunludur. *Güvenlik Protokolleri*, bir kadın failin saldırısı gerçekleşmeden önce değerlendirilmeli ve gerektiğinde revize edilmelidir. İnsan İstihbaratı çabalarının, yalnızca ilgili devletlere yönelik yerleşik tehditleri değil, aynı zamanda ortaya çıkmakta olan tehditleri de içerecek şekilde uygulanması, derinleştirilmesi ve/veya genişletilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kadınların terör örgütlerindeki durumu hakkında bilgi edinmek için, bu örgütlere sızmada kadın unsurlar kullanılmalıdır (2007: 124-125).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) 31 Ekim 2000’de kabul ettiği kadınlar, barış ve güvenlikle ilgili 1325 sayılı karar bir dönüm noktası niteliğindedir. Birçok kadın hakları aktivisti için, bu kararın kabulü, kadınların savaş ve çatışma deneyimlerini ele alan uluslararası eylemi hedefleyen uzun yıllar süren aktivizmin doruk noktası olmuştur (Nesiah, 2013: 127). Karar, çatışmaların önlenmesi ve çözümünde, barış müzakerelerinde, barışın inşasında, barışı korumada, insani müdahalelerde kadınların önemli rolünün altını çizmektedir. Çatışma sonrası yeniden yapılanmalarda, barış ve güvenliğin korunması ve geliştirilmesi için tüm çabalarda kadınların eşit ve tam katılımlarının önemini vurgulamaktadır. 1325 sayılı karar, tüm aktörleri kadınların katılımını artırmaya ve toplumsal cinsiyet perspektiflerini tüm Birleşmiş Milletler barış ve güvenlik çabalarına dahil etmeye çağırmaktadır. Ayrıca, çatışmanın tüm taraflarını, silahlı çatışma durumlarında kadınları ve kız çocuklarını toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten, özellikle tecavüz ve diğer cinsel istismar biçimlerinden korumak için özel önlemler almaya çağırmaktadır. Karar, üye devletler ve Birleşmiş Milletler sisteminin kuruluşları için etkileri olan bir dizi önemli operasyonel yetkiler sağlamaktadır.

Kadınların teröre katılımını azaltmak veya engellemek için terörle mücadele yetkililerinin kendi kurumları (polis, istihbarat servisleri, ordu) ile sivil kadınlar arasındaki ilişkiyi anlaması gerekmektedir. İster görgü tanıkları ister gözaltına alınmış mahkumlar olsun, kadınları aşağılayıcı muameleye maruz bırakmanın uzun vadeli sonuçlarını anlamak önemlidir. Buradaki anahtar hamle, kadınlara terör örgütlerine katılmaktan başka seçenekler sunmaktır. Hükümet yetkilileri veya yabancı güçler tarafından uygulanan

kötü niyetli veya saygısız muamele, teröristlere, hükümetin veya yabancı işgalcilerin karılarına, kız kardeşlerine ve kızlarına tecavüz ettiği yönünde propaganda yapmalarına izin veren ortam sağlamaktadır (Bloom. 2011: 238). Buna asla müsaade edilmemeli ve kadınları terör örgütlerinin istismarına itecek uygulamalardan kaçınılmalıdır.

Terörizmle mücadelede atılması gereken önemli adımlardan bir tanesi terörizme karışmanın gerçekte nasıl bir şey olduğunu göstermek ve bu süreçte kadınların terör örgütlerine dahil olmasına yol açan zeminin altını oymaktır. Terörün cazibesıyla, sözde kadın şehitlerin kendi toplumlarından aldığı destek ve takdirle mücadele edebilmek için öncelikle şiddetin gayrimişrulaştırılması gerekmektedir. Teröre karışmayı imaj düzeyinde sorgulanır hale getirmek ve çekiciliğini ortadan kaldırmak gerekmektedir (Bloom, 2011: 247-248). Bunu yaparken, eski teröristlerin nasıl hayal kırıklığına uğradıklarını gösteren hayat hikayelerini paylaşmak faydalı olabilir.

Medya, çoğu zaman farkında olmadan kadın teröristleri kötü ama aynı zamanda çok güçlü olarak tasvir ederek yüceltmektedir. Hatta bazen, Batı medyasında kadın YPJ teröristlerinin kahramanlaştırılması örneğinde görüldüğü üzere, doğrudan yüceltmektedir (Yanarışık, 2021). Bunun yerine, kadın teröristler gösteriştten arındırılmalı; yozlaşmış ve ikiyüzlü oldukları gösterilmelidir. Kadınların nasıl bu örgütlere iradeleri dışında katılmaya zorlandıkları anlatılmalıdır. Diğer kadın ve çocuklara yönelik terör saldırılarının neden olduğu yıkım vurgulanmalıdır. Ayrıca, terörün bir çıkmaz sokak olduğu gösterilmelidir.

İngiltere'deki polisin terörle mücadele yöntemleri üzerine yaptığı çalışmasında Lamb, polis kültürünün her bir cinsiyetin ne tür bir iş üstlenmesi gerektiğine dair kültürel inançlara dayalı olarak polis çalışmasının farklı unsurlarını cinsiyetlendirdiğini ifade etmektedir. Buna göre, ateşli silahlar ve gizli polislik gibi polisliğin eylem odaklı ve uzmanlık alanları, tehlikeye maruz kalma ve güç kullanma ihtiyacı nedeniyle erkeklerle ilişkilendirilmektedir. Buna karşılık, polisliğin daha yumuşak, daha bütünsel bir yaklaşım gerektirdiği düşünülen alanlar, dinlemeye, rahatlatmaya ve duyarlılığa yatkınlıkları nedeniyle kadınlarla ilişkilendirilmektedir. Buna karşılık, polis kültürünün, daha düşük fiziksel güce sahip oldukları için kadın polislerin

pasif, bağımlı ve sokak düzeyinde çalışmaya uygun olmayan kişiler olarak gören tutucu görüşleri meşrulaştırmaktadır. Bu algı, kadın polislerin mahalle polisliği, mağdur desteği ve çocuk koruma gibi alanlarda rol almaya zımnen teşvik etmesine neden olmaktadır (2014: 183-184). Fakat son dönemde pek çok ülkede bu konuda kısmi dönüşüm yaşanmakta ve kadınlar geleneksel olarak erkek polislere özgü olduğu düşünülen alanlarda da etkin roller oynamaya başlamaktadır. Terörle mücadele bu alanlardan biridir. Polis, askeri personel ve cezaevi memurları olarak kadınlar, devletin terörle mücadele politikalarını uygulamada daha etkin olmaya başlamaktadır.

Bunun yanında şunu vurgulamak gerekir ki kadınlar tarihsel olarak polis, ordu, cezaevi personeli ve istihbarat servisleri dahil olmak üzere terörle mücadele uygulamalarına hâkim olan güvenlik sektöründe gerektiği gibi ve yeterli düzeyde temsile sahip değildirler. Dünyadaki seçkin güvenlik alanları etnik, dini ve kültürel çeşitlilikten yoksun olarak erkeklerin egemenliğinde kalmaya devam etmektedir. Cinsiyet eşitliği stratejileri aracılığıyla kadınların güvenlik sektörü kariyerlerine daha fazla erişiminin sağlanmasında bazı ilerlemeler gösterilmiş olsa da bu alanlardaki üst düzey ve karar verici roller, ezici bir çoğunlukla kadınlara kapalı ve erişilemez durumdadır (Aoláin, 2021: 3).

Teröre Karşı Savaş (War on Terror) ve Kadın

Amerika Birleşik Devletleri 11 Eylül terör saldırıları sonrası Teröre Karşı Savaş ilan etmiştir. 11 Eylül sonrası siyasi söylemin en çarpıcı boyutlarından biri, güvenlik çerçevesinin hem iç hem de uluslararası alanda merkezi bir politika platformu olarak ortaya çıkmış olmasıdır (Nesiah, 2013: 129-130). İç cephede, bazı devletler, olağanüstü hâl yasaları çıkarmak ve iç güvenlik adına bir dizi şiddetli önlemleri kurumsallaştırmak için terör tehdidini gerekçe olarak kullanmıştır. Uluslararası alanda ise devletler ulus-ötesi terörle mücadele adına her zaman ve her yerde mevcut olan bir Teröre Karşı Savaş fikrini öne sürmüştür. Böylelikle, tanımlanmamış ancak yine de tehdit edici olarak gösterilen bir düşmanla savaşmak için, kapsamı ve erişimi potansiyel olarak sonsuz olan bir savaş ilan edilmiştir.

Bu savaşta Amerika Birleşik Devletleri'nin temel iddiası, Batı modernitesini yakalamaları için ihtiyacı olan bölgelere “demokrasi” ve “insan hakları”, özellikle de “kadın hakları” getirmektir. Bu söylemde temel unsurlar olarak

din, milliyetçilik ve toplumsal cinsiyete odaklanılmaktadır. Bu yaklaşıma göre, anti-demokratik, ataerkil ve kabileci kültürlerle hapsolmuş bireyler, neoliberal demokrasinin en uygun şekilde vaat ettiği “özgürlüğü” ve bireysel özerkliği elde etmek için özgürleştirilmelidir. ABD Başkanı George W. Bush’un eşi Laura Bush (2001) katıldığı bir radyo programında Teröre Karşı Savaş şu sözlerle savunmuştur: “Kadınlara yönelik vahşi baskı, teröristlerin temel hedefidir. Biz annelerimize, kız kardeşlerimize ve kızlarımıza saygı duyuyoruz. Terörle mücadele aynı zamanda kadın hakları ve onuru için bir mücadeledir.”

Bu dönemde Müslüman kadınlar, bedenlerinin ve kimliklerinin anlatılma, tanımlanma ve düzenlenme biçimlerini çeşitli şekillerde yazan hem ırksal hem de cinsiyetçi politikalar arasında gidip gelmektedir. Bu diyalektik dinamik içinde yer alan Müslüman kadınların kurtuluşu retoriği, bir yanda ideolojik aşırılığın, diğer yanda ırkçılığın ve İslamofobinin geniş alt akıntılarına çok sık yakalanmaktadır (Zine, 2008: 27). Müslüman kadınların feminist pratiği, bu söylemsel alanların içinde ve karşısında şekillenmekte ve tanımlanmaktadır.

Terörle mücadelenin siyasi ve askeri senaryoları, 11 Eylül sonrası dönemde dünya sahnesine egemen olmuştur. Soğuk Savaş sonrası yeni düşmanlar arayan askeri sanayi kompleksinden uluslararası bir müdahale aygıtının konsolidasyonuna kadar bir dizi paralel gelişme tarafından bunun temelleri atılmıştır. Bu nedenle, dünyanın bazı bölgeleri, koruma sorumluluğunu yerine getirmek için sürekli olarak müdahale etmeye hazır olmayı gerektiren başarısız devletler olarak karakterize edilmeye başlamıştır. Bu tür bir müdahale, Teröre Karşı Savaş, demokrasi geliştirme programları, uluslararası serbest ticaret rejimlerinin oluşturulması, hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi ve en önemlisi kadınlar için koruma önlemleri dahil olmak üzere bir dizi iç içe geçmiş yönetim projesini içermektedir (Nesiah, 2013: 128). Terör ve terörle mücadele söz konusu olduğunda, kadınlar sürekli olarak “güvensiz” olarak tanımlanmış, müdahale ihtiyacı daha da acil olarak görülmüştür.

En dikkat çekici ve kalıcı savaş hikayelerinden biri, Afganistan ve Irak gibi yerlerde kadın haklarını korumak, Müslüman ve Arap kadınlarını özgürleştirmek için Teröre Karşı Savaş verilmesidir. Afganistan’da savaşın başlama-

sına geri dönersek, 'barbar, tıraşsız, mağarada yaşayan köktendincilerin' kurbanları olarak sunulan burka giymiş Afgan kadınlarının görüntüleri medyaya egemen olmuş ve bunlar George W. Bush yönetiminin bu savaşın Afgan kadınlarını özgürleştireceği söyleminin temelini oluşturmuştur. Benzer şekilde, savaşın cinsiyetçi ve ırksallaştırılmış temsilleri, Irak'ın işgalinin Irak halkını acımasız ve kadın düşmanı bir diktatörden kurtaracağına Amerikalıları ikna etmiştir. Savaşın bu yorumu, yalnızca "kurtarılacak kadın kurbanları" değil, aynı zamanda "aşırı erkeksi kurtarıcıları" ve "korkak bas-kıcıları" da inşa etmektedir (Hunt ve Rygiel, 2008: 9).

Halbuki Afganistan ve Irak'taki savaşın ardından, kadınların Teröre Karşı Savaş deneyimleri, Bush yönetiminin anlattığı kurtuluş hikayelerinin tam tersi olmaya devam etmektedir. Dahası, kadınların kurtuluşu ile ilgili bu savaş hikayesi, cinsel şiddet, erkek aile üyelerinin kaybı ve genç, yaşlı ve yaralılara bakma yükü dahil olmak üzere özellikle kadınların savaş sonucunda maruz kaldıkları şiddetten dikkatleri başka yöne çevirmiştir. Aynı zamanda, savaş-tan kaynaklanan doğrudan ve dolaylı şiddet ve yıkıma tüm kadınları dahil ederek, kadınlar adına şiddeti meşrulaştırmıştır. Bush yönetimi diğer ülkeleri işgal etmeyi haklı çıkarmak için feminizmi kullandığında, batı feminizmi kasten bir kez daha ABD neo-emperyalizmine karıştırılmıştır (Ahmed, 1992).

Teröre Karşı Savaşı, terörizme ve dini aşırılığa karşı bir mücadele olarak inşa ederken, köktencilik, dar anlamda "İslami köktencilik" olarak tanımlanmıştır. Şiddet içeren misyonlarını "köktenci İslam"ın emirleri çerçevesinde şekillendiren teröristler, akıl dışı, intihara meyilli, dini fanatikler olarak inşa edilmektedir. Bu aynı zamanda 'uygar dünyayı' rasyonel, laik ve köktencilığe karşıt olarak inşa etmektedir. Fakat bunu yaparken, örneğin, Bush yönetiminin Hristiyan köktenci taahhütleri kamuflle edilmiştir. Ayrıca, Amerikan siyasi söyleminde Hristiyanlığın öne çıkması, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki laikliğin durumu hakkında önemli soruları gündeme getirmektedir. (Zine, 2008: 29).

Kısaca özetlemek gerekirse, 11 Eylül 2001'den bu yana, Beyaz Saray'dan kadınların kurtuluşuyla ilgili bir dizi savaş hikayesi yayınlanmıştır. ABD yönetimi, teröre karşı savaş öncesinde, Afgan kadınlarının Taliban rejimi altında maruz kaldığı istismarlardan sık sık bahsetmiş ve Teröre Karşı Savaşın aynı zamanda kadınların haklarını ve onurunu korumak için de ve-

rildiğini savunmuştur. Taliban iktidardan indirildikten sonra, uluslararası topluma Afgan kadınlarının Teröre Karşı Savaşta önce karşılaştıkları şiddet ve baskıdan nihayet kurtuldukları söylenmiştir. Washington yönetimi bu savaşın en büyük başarısı olarak Afgan kadınlarının kurtuluşuna işaret etmiştir (Hunt, 2008: 51). ABD'nin Afganistan'dan çekilerek yönetimi yeniden Taliban'a bırakması ise bu söylemi yerle bir etmiştir.

Sonuç

Kadınlar hem terör örgütlerinde hem de terörle mücadele birimlerinde çeşitli roller oynamaktadır. Örneğin, terör örgütlerinde sempatizan olarak hareket ederek terör grubundaki diğer kişilere yardım ve kaynak sağlamaktadır. Gözcü, şoför, tedarikçi, casus, tuzak veya haberci olarak hizmet etmektedir. Kadınlar ayrıca uçak kaçırma veya canlı bomba patlatma gibi faaliyetlerle doğrudan militan olarak hareket etmekte; bazı kadınlar ise liderlik rollerini üstlenmekte, grup için kararlar almakta ve grubun ideolojik duruşunu belirlemektedir.

Bir kadının terör örgütüne katılma motivasyonunu anlamadaki ilk aşama, onun terör örgütüne zorla mı yoksa kendi isteğiyle mi katıldığını anlamaya bağlıdır. Bu konudaki ayrım her zaman net değildir. Zorlama seçenekleri hafif topluluk baskısından kaba kuvvete kadar her şeyi içermektedir. Bazı kadınlar kendilerini onlara canlı olarak asla değer verilmeyecekleri için ölümle değer veren kültürlerin içinde bulmaktadır. Bazıları aynı anda veya sırayla birden fazla motivasyonu yaşamaktadır. Bazen, onları harekete geçiren şeyin ne olduğunu kendileri bile bilmemektedir. Cinsiyet klişeleri, meslekleri ve din gibi unsurlar meselenin bir boyutunu oluşturmaktadır (Bloom, 2011: 234-235). Gerçek motivasyon genellikle, farklı zamanlarda farklı uyaranlar tarafından tetiklenen kişisel, politik ve dini faktörlerin bir karışımıdır.

Kadın teröristlerin incelenmesi ve analiz edilmesi, terörle nasıl mücadele edileceğine dair önemli ipuçları vermektedir. Bilim insanları ve analistler, bu kadınları inceleyerek, alanın teorik ve metodolojik yaklaşımları üzerinde toplumsal cinsiyetin etkisini ve bu yaklaşımların sonuçları nasıl etkileyebileceğini göz önünde bulundurarak terörizmi daha iyi anlamaya yardımcı olmaktadır. Resmi tepkiler ve dünyanın çeşitli yerlerindeki kadın teröristlerin artan başarısı, analistlerin ve liderlerin kadın terörist aktörlerin ortaya çı-

kışını ve çeşitliliğini öngöremediklerini göstermektedir. Kadın militanların operasyonel başarısı göz önüne alındığında, bu başarısızlık kabul edilmeli, incelenmeli ve düzeltilmelidir.

Son dönemki olumlu gelişmelere rağmen, kadınlar polis, ordu, cezaevi personeli ve istihbarat servisleri dahil olmak üzere terörle mücadele uygulamalarına hâkim olan güvenlik sektöründe gerektiği gibi ve yeterli temsile sahip değildirler. Dünyadaki terörle mücadele kurumları ve politika yapıcılar, yalnızca cinsiyet ve ırk çizgileri boyunca, özellikle en yüksek karar alma seviyelerinde akut bir 'çeşitlilik krizinden' muzdariptir. Cinsiyet eşitliği stratejileri aracılığıyla kadınların güvenlik sektörü kariyerlerine daha fazla erişiminin sağlanmasında bazı ilerlemeler gösterilmiş olsa da bu alanlardaki üst düzey ve karar verici roller, ezici bir çoğunlukla kadınlara kapalı ve erişilemez durumdadır. Bu durumun değişmesi, terörle mücadele çabalarını güçlendirecektir.

Kaynakça

- Ahmed, Leila. (1992). *Women and Gender in Islam*. New Haven ve London: Yale University Press.
- Al Arabiya. (2010, 27 Eylül). Stateless Qaeda Children in Iraq Raise Concerns. *Al Arabiya*.
- Ali, Farhana. (2005). Muslim Female Fighters: An Emerging Trend. *Terrorism Monitor*, 3(21), online.
- Alison, Miranda. (2011). Women, Gender, and the Liberation: Tamil Tigers of Eelam. içinde Laura Sjoberg ve Caron E. Gentry (Ed.) *Women, Gender, and Terrorism* (s. 131-155). Londra: The University of Georgia Press.
- Aoláin, Fionnuala Ní. (2021). Human Rights Impact of Counter-Terrorism and Countering (Violent) Extremism Policies and Practices on the Rights of Women, Girls and the Family. A/HRC/46/36. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, 22 Ocak.
- Aoláin, Fionnuala Ní. (2013). Close Encounters of the Female Kind in the Land of Counter-Terrorism. içinde Margaret L. Satterthwaite ve Jayne C. Huckerby (Ed.) *Gender, National Security, and Counter-Terrorism Human Rights Perspectives*. (s. 230-250). Londra: Routledge.
- Bloom, Mia. (2007). Female Suicide Bombers: A Global Trend. *Daedalus*, 136, 94-102.
- Bloom, Mia. (2011). *Bombshell: Women and Terrorism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Brown, Katherine E. (2013). Gender and Counter-radicalization: Women and Emerging Counter-Terror Measures. içinde Margaret L. Satterthwaite ve Jayne C. Huckerby (Ed.) *Gender, National Security, and Counter-Terrorism Human Rights Perspectives*. (s. 36-59). Londra: Routledge.
- Bush, Laura. (2001). The Weekly Address Delivered by the First Lady. 17 Kasım. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-weekly-address-delivered-the-first-lady#axzz1cCYu1Wt4> (Erişim tarihi 10 Temmuz 2022).
- Cunningham, Karla J. (2007). Countering Female Terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 30, 113-129.
- Foden, Giles. (2003, 18 Temmuz). Death and the Maidens. *The Guardian*.
- Gaca, Kathy L. (2011) Girls, Women, and the Significance of Sexual Violence in Ancient Warfare. içinde Elizabeth D. Heineman (Ed.) *Sexual Violence in Conflict Zones from the Ancient World to the Era of Human Rights*. (s. 73-88). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Georges-Abeyie, Daniel E. (1983). Women as Terrorists. içinde Lawrence Zelic Freedman ve Yonah Alexander (Ed.) *Perspectives on Terrorism*. (s. 71-84), Wilmington: Scholarly Resources Inc.
- Gonzalez-Perez, Margaret. (2008). *Women and Terrorism: Female Activity in Domestic and International Terror Groups*. Londra ve New York: Routledge.

- Hunt, Kristina (2008). 'Embedded Feminism' and the War on Terror: içinde Kristina Hunt ve Kim Rygiel (Ed.) *En-Gendered War Stories and Camouflaged Politics*. (s. 51-71). Hampshire: Ashgate.
- Hunt, Kristina ve Rygiel, Kim (Ed.) (2008). *En-Gendered War Stories and Camouflaged Politics*. Hampshire: Ashgate.
- Kamp, Marianne. (2011). Femicide as Terrorism: The case of Uzbekistan's unveiling murders. içinde Elizabeth D. Heineman (Ed.) *Sexual Violence in Conflict Zones from the Ancient World to the Era of Human Rights*. (s. 73-88). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lamb, John Bahadur. (2014). Gendered Counter Terrorism? The Potential Impact of Police Officer Perceptions of PREVENT Policing. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 6(3), 183-194.
- Laqueur, Walter. (1977). *Terrorism*. Boston, MA: Little, Brown and Company.
- Nesiah, Vasuki. (2013). Feminism as Counter-Terrorism: The Seduction of Power. içinde Margaret L. Satterthwaite ve Jayne C. Huckerby (Ed.) *Gender, National Security, and Counter-Terrorism Human Rights Perspectives*. (s. 127-151). Londra: Routledge.
- Ness, Cindy D. (2008). In the Name of the Cause: Women's Work in Secular and Religious Terrorism. içinde Cindy D. Ness (Ed.) *Female Terrorism and Militancy: Agency, Utility, and Organization*. (s. 11-36). Londra ve New York: Routledge.
- Neuburger, Luisella de Cataldo ve Valentini, Tiziana. (1996). *Women and Terrorism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Poloni-Staudinger, Lori ve Ortobals, Candice D. (2013). *Terrorism and Violent Conflict: Women's Agency, Leadership, and Responses*. New York: Springer.
- Robertson, Nic. (2008). Rape is a way of life for Darfur's women. *CNN*. <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/africa/06/19/darfur.rape/>
- Samarasinghe, Vidyamali. (1996). Soldiers, Housewives, and Peace Makers: Ethnic Conflict and Gender in Sri Lanka. *Ethnic Studies Report*, 14(2), 203-228.
- Sharlach, Lisa. (2000). Rape as Genocide: Bangladesh, the former Yugoslavia and Rwanda. *New Political Science*, 22(1), 89-102.
- Sjoberg, Laura ve Gentry, Caron E. (2007). *Mothers, Monsters, Whores: Women's Violence in Global Politics*. Londra: Zed.
- Talbot, Rhiannon. (2001). Myths in the Representation of Women Terrorists. *Eire-Ireland*, 35(3-4), 165-186.
- Talbot, Rhiannon. (2004). Female Combatants, Paramilitary Prisoners and the Development of Feminism in the Republican Movement. içinde Louise Ryan ve Margaret Ward (Ed.) *Irish Women and Nationalism: Soldiers, New Women and Wicked Hags*. (s. 132-145). Dublin: Irish Academic Press.
- Yanarışık, Oğuzhan. (2021). Terörizm ve Medya Çerçevelemesi Üzerine Bir Analiz: YPJ Örneği. *Liberal Düşünce*, 26(102), 241-256.
- Zine, Jasmin. (2008). Between Orientalism and Fundamentalism: Muslim Women and Feminist Engagement. içinde Kristina Hunt ve Kim Rygiel (Ed.) *En-Gendered War Stories and Camouflaged Politics*. (s. 27-49). Hampshire: Ashgate.